

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 702 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalar investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farxod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususiyy banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамдиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashtirish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	
O'zbekiston sug'urta bozorida esg va yashil moliya instrumentlaridan foydalanish holati va imkoniyatlari.....	662
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Xorazm viloyatida transport xizmatlari ko'rsatishning amaldagi holati tahlili va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	668
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	
Ulgurji savdo qoidalar va chakana savdodan farqli tomonlari	678
Batirova Raxima Abdujabbarovna, Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Xalqaro integratsiya jarayonlarida raqamli iqtisodiyotning o'rni.....	684
Zaripov Xurshid Zakir o'g'li	
Mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarning hozirgi holati	690
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	696
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING MOLIYAVIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Alfraganus universiteti "Moliya" kafedrası dotsenti

ORCID: [0009-0001-9887-611X](https://orcid.org/0009-0001-9887-611X)

Email: dr_nargizaxon@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish masalalari va istiqbollari yoritiladi. Raqamli texnologiyalarning jadal sur'atlarda rivojlanishi moliyaviy xizmatlardan foydalanishning yangi shakllarini shakllantirmoqda, bu esa aholining moliyaviy savodxonlik darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Moliyaviy madaniyatni oshirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, investitsiya muhitini yaxshilash va aholining turmush sifatini ko'tarishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada mavjud muammolar, jumladan aholining moliyaviy bilimlari yetarli emasligi, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishda qiyinchiliklar, xavfsizlik va firibgarlik muammolari tahlil qilinadi. Shuningdek, moliyaviy madaniyatni rivojlantirishda ta'lim tizimi, raqamli platformalar va davlat dasturlarining o'rni ko'rib chiqiladi. Ilmiy tahlillar asosida aholining moliyaviy ongini oshirishning samarali mexanizmlari, innovatsion yondashuvlar va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, moliyaviy madaniyat, moliyaviy savodxonlik, raqamli texnologiyalar, moliyaviy xavfsizlik, investitsiya, innovatsion yondashuv, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article discusses the issues and prospects for developing the financial literacy of the population in the digital economy. The rapid development of digital technologies has formed new forms of using financial services, which directly affects the level of financial literacy of the population. Improving financial literacy is an important factor in ensuring economic stability, improving the investment climate and improving the quality of life of the population. The article analyzes existing problems, including insufficient financial knowledge of the population, difficulties in using digital financial services, security and fraud problems. It also considers the role of the education system, digital platforms and government programs in developing financial literacy. Based on scientific analysis, effective mechanisms for increasing the financial awareness of the population, innovative approaches and future development directions are proposed.

Key words: digital economy, financial culture, financial literacy, digital technologies, financial security, investment, innovative approach, sustainable development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы и перспективы развития финансовой грамотности населения в условиях цифровой экономики. Стремительное развитие цифровых технологий сформировало новые формы использования финансовых услуг, что напрямую влияет на уровень финансовой грамотности населения. Повышение финансовой грамотности является важным фактором обеспечения экономической стабильности, улучшения инвестиционного климата и повышения качества жизни населения. В статье анализируются существующие проблемы, включая недостаточную финансовую грамотность населения, трудности в использовании цифровых финансовых услуг, проблемы безопасности и мошенничества. Также рассматривается роль системы образования, цифровых платформ и государственных программ в развитии финансовой грамотности. На основе научного анализа предлагаются эффективные механизмы повышения финансовой грамотности населения, инновационные подходы и направления развития.

Ключевые слова: цифровая экономика, финансовая культура, финансовая грамотность, цифровые технологии, финансовая безопасность, инвестиции, инновационный подход, устойчивое развитие.

KIRISH

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi moliyaviy sohada tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. An'anaviy bank xizmatlari, to'lov tizimlari va investitsiya vositalari raqamli platformalar orqali aholiga yanada qulay va tezkor shaklda taqdim etilmoqda. Bu jarayon nafaqat moliyaviy bozorning samaradorligini oshirmoqda, balki aholining moliyaviy madaniyati darajasini ham qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni oshirish masalasi nafaqat alohida shaxslar, balki butun jamiyat uchun strategik ahamiyat kasb etadi. Chunki moliyaviy qarorlarning ongli qabul qilinishi iqtisodiy barqarorlik, shaxsiy farovonlik va ijtimoiy rivojlanishning muhim omillaridan biridir.

Moliyaviy madaniyat deganda aholining moliyaviy resurslardan samarali foydalanish qobiliyati, moliyaviy xavflarni baholash va ularga moslashish ko'nikmalari tushuniladi. Bunda insonlarning daromad va xarajatlarni to'g'ri boshqarishi, jamg'arma qilish odatlari, kredit va qarzlarni ongli ravishda ishlatishi hamda investitsion imkoniyatlardan oqilona foydalanishi muhim o'rin tutadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ushbu qobiliyatlarni shakllantirish yanada murakkab tus olmoqda, chunki raqamli vositalardan foydalanishda yuqori darajadagi bilim va malaka talab qilinadi.

Aholining moliyaviy madaniyatini oshirishda asosiy muammolardan biri bilim yetishmovchiligi hisoblanadi. Ko'plab fuqarolar raqamli bank xizmatlari, elektron to'lov tizimlari yoki onlayn investitsiya platformalaridan foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Shu bilan birga, moliyaviy firibgarlik va kiberxavfsizlikka oid tahdidlar ham mavjud bo'lib, bu aholining raqamli xizmatlardan foydalanishiga ishonchni kamaytiradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat, moliya institutlari va ta'lim muassasalari hamkorligida kompleks strategiyalar ishlab chiqilishi zarur.

Moliyaviy madaniyatni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki jamiyatda innovatsion tafakkurni shakllantirish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va investitsion muhitni yaxshilashga ham xizmat qiladi. Shu bois raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni oshirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy vazifa sifatida kun tartibiga qo'yilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlik va aholi moliyaviy madaniyatining shakllanishi global darajada keng muhokama qilinayotgan masalalardan biridir. Xalqaro tadqiqotlarda obyektiv moliyaviy bilimlar va moliyaviy rejalashtirish qobiliyatining oilaviy farovonlikka bevosita ta'siri asoslab berilgan. Annamaria Lusardi va Olivia Mitchell tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda pensiya rejalashtirish, jamg'arma va qarz boshqaruvi bo'yicha bilim va xulq orasida kuchli bog'liqlik mavjudligi, shu bilan birga kam bilimli guruhlar — yoshlar, ayollar va kam ta'limlilar moliyaviy qaror qabul qilishda zaifroq ekanligi dalillangan. Bu esa moliyaviy madaniyatni rivojlantirishda differensial yondashuv zarurligini anglatadi.

Raqamli iqtisodiyotning jadallashuvi natijasida moliyaviy xizmatlardan foydalanishda an'anaviy ko'nikmalar yetarli emas, balki yangi kompetensiyalar — onlayn tranzaksiyalarni xavfsiz amalga oshirish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, raqamli manbalardan kelayotgan moliyaviy axborotni tanqidiy baholash kabi ko'nikmalar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. OECD va INFE tomonidan olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy ta'lim jarayonlari raqamli vositalar orqali yetkazilishi samaradorlikni oshiradi va keng qamrovli auditoriyaga ta'sir ko'rsatadi. Bu esa raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha davlat va nodavlat sektorlarining yangi yondashuvlarni qo'llashini talab qiladi.

Moliyaviy savodxonlikni o'lchash bo'yicha xalqaro ma'lumot manbalari ham mavjud bo'lib, ular siyosat va strategiyalarni shakllantirishda asosiy statistik baza vazifasini bajaradi. Masalan, Global Findex so'rovnomalari moliyaviy xizmatlardan foydalanish, raqamli tranzaksiyalarning kengayishi va yangi texnologiyalarga talabning ortib borishini ko'rsatib kelmoqda. COVID-19 davrida raqamli moliyaviy xizmatlarga talab keskin oshgani qayd etildi va bu tendensiya yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi xavflarni ham yuzaga keltirdi. Shu boisdan raqamli moliyaviy savodxonlikni o'lchash mezonlari yanada takomillashtirilishi lozim.

Moliyaviy ta'lim dasturlarining samaradorligi adabiyotlarda turlicha yoritilgan. Ba'zi tadqiqotlarda ularning ijobiy ta'siri, ya'ni bilimlarni oshirishi va moliyaviy xulqda ayrim o'zgarishlarga olib kelishi qayd etilgan bo'lsa, boshqa manbalarda bunday dasturlarning uzoq muddatli samaradorligi shubha ostiga olingan. Tanqidiy nuqtai nazar bildirgan olimlar ta'limning o'zi yetarli emasligini, balki struktural imkoniyatlar, iste'molchilarni himoya qilish va qulay moliyaviy xizmatlar bilan uyg'unlashgan kompleks yondashuv zarurligini ta'kidlaydilar. Shu sababli siyosat paketlari ta'limni tartibga solish, raqamli imkoniyatlarni kengaytirish va xavfsizlik choralari o'z ichiga olishi kerak.

Markaziy Osiyo, jumladan, O'zbekiston tajribasiga to'xtaladigan bo'lsak, so'nggi yillarda bank hisoblari va moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi barqaror o'sishda davom etmoqda. Global Findex ma'lumotlariga ko'ra, 2011-yildan 2021-yilgacha aholining hisob ochish ko'rsatkichlari sezilarli ravishda oshgan. Bu raqamli

moliyaviy xizmatlarning kengayishi bilan bog'liq bo'lsa-da, milliy tadqiqotlar aholining raqamli moliyaviy xavfsizlik bo'yicha ko'nikmalari va moliyaviy institutlarga bo'lgan ishonchi pastroq ekanini ko'rsatmoqda. Shu bois mavjud infratuzilma imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun fuqarolarning amaliy bilim va ko'nikmalarini oshirish zarur.

Adabiyotlarda ayrim bo'shliqlar ham qayd etilgan. Avvalo, raqamli moliyaviy savodxonlikni o'lchash uchun yagona va to'liq indikatorlar tizimi mavjud emas. Shuningdek, ta'lim intervensiyalarining uzoq muddatli natijalari bo'yicha eksperimental dalillar yetarli emas. Qishloq joylarda va yoshlar orasida raqamli moliyaviy ta'lim resurslarini joriy etish va ularning samaradorligini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar cheklangan. Bu esa kelajakdagi ilmiy izlanishlarning muhim yo'nalishlari sifatida qaralmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari aniqlash uchun kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Birinchi navbatda nazariy tahlil usuli yordamida moliyaviy savodxonlik, moliyaviy madaniyat va raqamli iqtisodiyot tushunchalariga oid ilmiy manbalar, xalqaro tashkilotlarning (OECD, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi) hisobotlari hamda mahalliy ilmiy ishlanmalar ko'rib chiqildi. Bu orqali mavzuning nazariy asoslari aniqlanib, ilmiy yondashuvlar o'rtasida taqqoslash amalga oshirildi.

Ikkinchi bosqichda statistik tahlil usuli qo'llanilib, aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari, raqamli to'lov tizimlaridan foydalanish hajmi, jamg'arma va kredit madaniyati bo'yicha mavjud ma'lumotlar o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar asosida aholining moliyaviy savodxonlik darajasini belgilovchi asosiy tendensiyalar va muammolar tahlil qilindi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish bo'yicha olingan statistika raqamli iqtisodiyot ta'sirini aniqlashda muhim omil bo'ldi.

Tadqiqotning amaliy qismida so'rovnoma va intervyu metodlari qo'llanildi. Bu jarayonda turli yoshdagi va turli ijtimoiy guruhlariga mansub respondentlarning moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi xatti-harakatlari, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish qobiliyatlari va mavjud qiyinchiliklari o'rganildi. Ushbu metod aholining real ehtiyojlari va bilim darajasi haqida muhim ma'lumotlarni yig'ishga yordam berdi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil metodidan foydalanilib, rivojlangan davlatlarda moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan dasturlar, raqamli texnologiyalardan foydalanish tajribalari hamda mahalliy sharoitdagi yondashuvlar o'rtasida solishtirishlar olib borildi. Bu yondashuv orqali xalqaro tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlari aniqlab berildi.

Tadqiqot metodlari sifatida tizimli yondashuv ham qo'llanilib, moliyaviy madaniyatni rivojlantirishni ta'lim, davlat siyosati, raqamli infratuzilma va ijtimoiy ong kabi ko'plab omillar bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqish imkoniyati yaratildi. Mazkur metodologik yondashuvlar yordamida mavjud muammolar aniqlandi va ularni bartaraf etishga qaratilgan istiqbolli takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari aholining moliyaviy madaniyati va savodxonligi raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlanish uchun hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlarga ko'ra, aholining katta qismi oddiy bank xizmatlaridan faol foydalanayotgan bo'lsa-da, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishda sezilarli darajadagi bilim yetishmovchiligi mavjud. Xususan, elektron hamyonlar, onlayn kreditlash, investitsiya platformalari va mobil banking kabi xizmatlardan foydalanishda ko'pchilik fuqarolar texnik hamda informatsion qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, yoshlar orasida raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi yuqori bo'lsa-da, ularning moliyaviy qarorlar qabul qilishda ehtiyotkorlik va xavflarni to'liq baholash ko'nikmalari yetarli emasligi aniqlandi. O'rta va katta yoshdagi aholida esa aksincha, moliyaviy qarorlarni oqilona qabul qilishga moyillik mavjud, biroq raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari pastligi sababli ular zamonaviy moliyaviy xizmatlardan keng foydalana olmayapti.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirishda ta'lim tizimida moliyaviy savodxonlik fanining yetarli darajada integratsiya qilinmagani muammolardan biri hisoblanadi. Moliyaviy ta'lim dasturlarining cheklanganligi va keng jamoatchilik uchun qulay resurslarning yo'qligi aholining bilim darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shuningdek, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishda xavfsizlik va ishonchlilik masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Respondentlarning katta qismi onlayn firibgarlik va shaxsiy ma'lumotlarning o'g'irlanishi xavfi sababli elektron to'lovlardan to'liq foydalanmayotganini bildirdi. Bu esa moliyaviy madaniyatni oshirish jarayonida kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ham tasdiqladiki, moliyaviy savodxonlikni oshirishda davlat siyosatining qo'llab-quvvatlashi muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy xizmatlarni ommalashtirish, aholiga maqsadli trening va seminarlarni tashkil etish, ommaviy axborot vositalarida keng targ'ibot olib borish samarali natija beradi. Tadqiqot yakunida aholining moliyaviy madaniyatini oshirish uchun innovatsion ta'lim metodlarini joriy etish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va xalqaro tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish eng istiqbolli yo'nalishlar sifatida belgilandi.

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish ko'p qirrali yondashuvni talab etadi. Moliyaviy savodxonlikni oshirishda ta'lim tizimining o'rnini beqiyosdir. Maktab, kollej va oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy bilimlarni o'rgatuvchi maxsus kurslarning yo'qligi yoki yetarli darajada rivojlanmaganligi aholining bilim darajasini past darajada ushlab turmoqda. Shu bois moliyaviy savodxonlikni majburiy ta'lim dasturlariga kiritish va bu borada innovatsion metodlardan foydalanish muhim vazifa hisoblanadi (1-jadval).

1-jadval. Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirishda mavjud holat, muammolar va tavsiyalar

Ko'rsatkich	Holat	Tavsiya
Oddiy bank xizmatlaridan foydalanish	Yuqori darajada	Raqamli xizmatlar bilan integratsiya qilish
Raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish	Bilim yetishmovchiligi sababli past	Maxsus o'quv kurslari va treninglar tashkil etish
Yoshlar faoliyati	Raqamli xizmatlardan faol foydalanadi, lekin xavfni baholash sust	Moliyaviy xavflarni baholash bo'yicha o'quv dasturlari joriy etish
O'rta va katta yoshdagi aholining ishtiroki	Oqilona qaror qabul qiladi, ammo texnik imkoniyatlari cheklangan	Texnik infratuzilmani rivojlantirish
Moliyaviy savodxonlik ta'limi	Ta'lim tizimida yetarli darajada integratsiya qilinmagan	Moliyaviy savodxonlik fanini ta'lim tizimiga kiritish
Kiberxavfsizlikka ishonch darajasi	Onlayn firibgarlik xavfi sababli past	Kiberxavfsizlik choralarini kuchaytirish va huquqiy madaniyatni oshirish

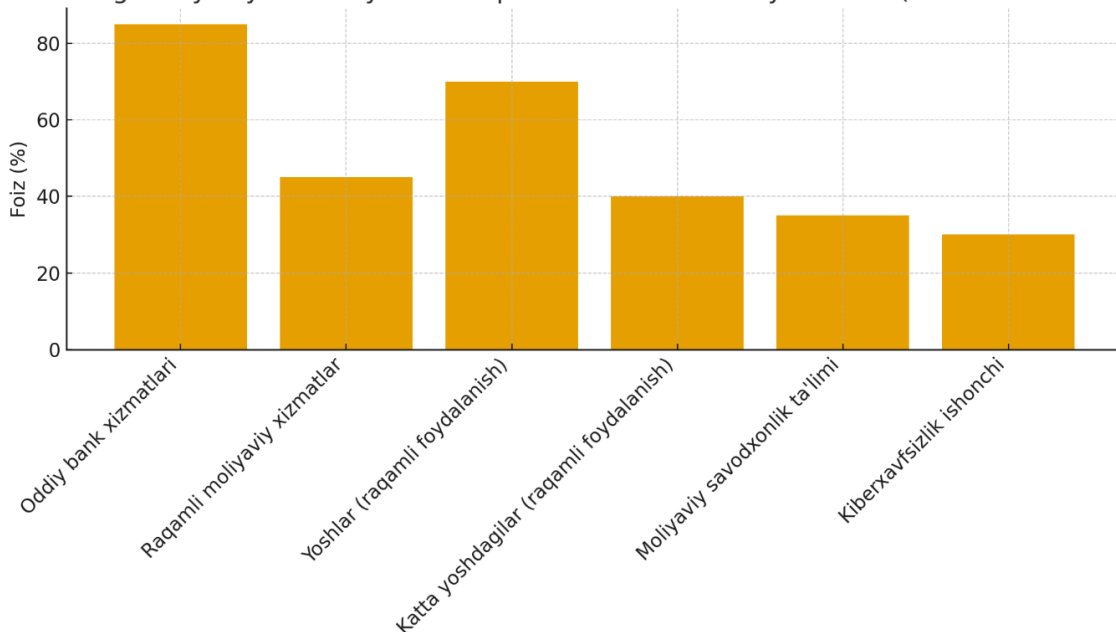
Bundan tashqari, aholining raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishida texnik imkoniyatlar va raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ham muhim to'siq bo'lib qolmoqda. Internet tarmog'ining qamrovi, xizmat sifatining notekisligi hamda ayrim hududlarda texnologik infratuzilmaning cheklanganligi fuqarolarning moliyaviy xizmatlardan foydalanishini qiyinlashtirmoqda. Bu esa davlat siyosatida raqamli infratuzilmani rivojlantirish masalasini ustuvor yo'nalish sifatida belgilash zarurligini ko'rsatadi.

Kiberxavfsizlik masalasi ham muhokamaning muhim qismidir. Moliyaviy firibgarlik, onlayn to'lovlardagi xavf va ma'lumotlarning o'g'irlanishi aholining ishonchini pasaytiradi. Shu sababli moliya institutlari va davlat organlari aholining huquqiy madaniyatini oshirish, xavfsizlik tizimlarini kuchaytirish va onlayn xizmatlardan foydalanishda shaffoflikni ta'minlash choralarini ko'rishi zarur.

Muhokama jarayonida xalqaro tajribalar ham tahlil qilindi. Masalan, rivojlangan davlatlarda moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun maxsus davlat dasturlari, onlayn platformalar, treninglar va keng ko'lamli ommaviy axborot kampaniyalari amalga oshirilmoqda. Bu tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish samaradorligini oshirish mumkin (1-rasm).

Aholining moliyaviy madaniyati va raqamli xizmatlardan foydalanish (shartli ko'rsatkichlar)

1-rasm. Aholining moliyaviy madaniyati va raqamli xizmatlardan foydalanish (shartli ko'rsatkichlar)

Shuningdek, moliyaviy madaniyatni oshirishda nodavlat sektor, xususan tijorat banklari va fintech kompaniyalari ham faol ishtirok etishi kerak. Ularning innovatsion mahsulotlari va xizmatlari aholiga qulay imkoniyatlar yaratishi bilan birga, ularni moliyaviy qarorlarni ongli qabul qilishga yo'naltiradi. Shu bilan birga, moliyaviy masalalarda ijtimoiy tarmoqlar va raqamli media vositalaridan foydalanish ham samarali mexanizmlardan biri sifatida muhokama etildi.

Umuman olganda, muhokama jarayonida moliyaviy madaniyatni rivojlantirishda ta'lim, davlat siyosati, infratuzilma va kiberxavfsizlik choralarini birlashtirgan kompleks yondashuv eng maqbul va istiqbolli yo'l ekanligi aniqlanmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahlillar va muhokamalar asosida shuni aytish mumkinki, raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish masalasi iqtisodiy barqarorlik va jamiyat farovonligini ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Moliyaviy savodxonlikning past darajasi raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini cheklab qo'ymoqda, bu esa nafaqat alohida fuqarolar, balki umumiy iqtisodiy tizim rivojiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois aholining moliyaviy bilim va ko'nikmalarini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Moliyaviy madaniyatni rivojlantirish jarayonida bir nechta yo'nalishlar alohida ahamiyatga ega. Birinchidan, ta'lim tizimiga moliyaviy savodxonlik fanini kiritish va uni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'qitish talab etiladi. Ikkinchidan, raqamli infratuzilmani rivojlantirish orqali aholining barcha qatlamlari uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish muhimdir. Uchinchidan, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va firibgarlikning oldini olish uchun samarali mexanizmlarni joriy etish zarur.

Shuningdek, xalqaro tajribalarni o'rganib, ularni mahalliy sharoitga moslashtirish aholining moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishda yuqori natijalar beradi. Moliyaviy savodxonlik dasturlarini keng ko'lamda targ'ib qilish, onlayn kurslar va treninglar tashkil etish, media resurslardan faol foydalanish aholining moliyaviy qarorlarni ongli qabul qilishiga yordam beradi.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri bo'lib, uni ta'lim, infratuzilma, kiberxavfsizlik va innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish kelajakda iqtisodiy o'sishning kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. Financial Literacy and Financial Education: Trends and Lessons. Paris, 2022.
2. World Bank. Digital Financial Inclusion Report. Washington, 2021.
3. IMF. Financial Access Survey. Washington, 2020.
4. Andreeva G., Risk Management in Digital Finance. London, 2021.

5. Lusardi A., Mitchell O. Financial Literacy and Retirement Planning. Journal of Economic Literature, 2014.
6. Atkinson A., Messy F. Measuring Financial Literacy: OECD Working Papers, 2012.
7. Raximov, V. Innovative approaches to improving quality training specialists in physical education. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences.–2020.
8. Abdullaeva, M. D. (2021). The importance of familiarizing preschool and primary school children with the social norms of speech. *Academica: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(1), 920-925.
9. Davlyatovna, K. G. (2024). Characteristics of the process of biological growth and development of the child. *Central Asian Journal of Education and Innovation*, 3(5-3), 188-192.
10. Kushakova, M. N., Akhmedov, B. A., Kushakova, M. S., & Umarova, D. R. Economic Characteristics and Principles of the Formation of the Transport Cluster in the Tourism Sector in the Conditions of the Digital Economy. *Sustainable Development of Transport*, 107.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>